№ 143 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 13

1890

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 13 № 143

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1891 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ.

«Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը ա ռ ա ջ ի ն երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չ ո ր ր ո ր դ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Զեկուցում խոլերայի մասին. Նամակ Հին-Նախիջևանից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դպրոցական ռէֆորմը Գերմանիայում. Թիւրքիայի և Գերմանիայի բարեկամութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. —ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ԲՕՐՍԱ. —ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Բարի մարդ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ ԽՈԼԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

—

Ռուս բժիշկների վերջին նիստում, Պետերբուրգում, դոկտոր Ելիսէեվ, Ասիայի յայտնի ճանապարհորդը, մի փոքրիկ զեկուցում արեց խոլերայի մասին, հիմնվելով այն տեղեկութիւնների վրա, որ նա հաւաքել էր անմիջական աղբիւրներից, այսինքն իր արած ճանապարհորդութեան ժամանակ:

Նրա կարծիքով՝ խոլերայի գալու մասին Ռուսաստանում տարածված երկիւղը՝ չափազանցրած էր: Մի կողմից մեր կառավարութեան իր ժամանակին ձեռք առած նախազգուշական միջոցները և միւս կողմից մեր արևելեան սահմանների անվտանգ լինելը մեծ արգելք եղան և են խոլերայի տարածման համար: Հազիւ թէ խոլերան կարողանար մեզ մօտ երևալ Պարսկաստանից: Խոլերան տիրապետել էր Միջագետքում և Քիւրդստանում, և այդ պատճառով խոլերան այդ տեղերից կարող էր տեղափոխվել Բօսֆոր, և այդտեղից արդէն մտնել Ռուսաստան, իսկ ցամաքային ճանապարհով չատ դժուար:

Յաճախ խոլերան տարածվում, զարգանում և զոհեր է անում այն տեղերում, որոնք կապած են ք ա ր վ ա ն ի ճանապարհներին, որտեղով մահմէտականները տանում են իրանց մեռելների դիակները Մեկկայում թաղելու համար:

Խոլերայի տարածման միւս ուղին այն ճանապարհներն են, որոնցով անցնում են հազարաւոր մահմէտական ուխտաւորները, որոնք գնում են իրանց սուրբ տեղերը՝ սրբազան վայրերը տեսնելու համար: Այդ ուխտաւորների սանիտարական դրութիւնը սարսափելի է: Հոտած, կեղտոտ ջուրը, որ ճանապարհին ստիպված խմում են ուխտաւորները, դառնում է այդ հիւանդութեան տարածման ամենազօրեղ միջոցներից մէկը:

Ահա այդ վատ հանգամանքներն էին պատճառ, որ Քիւրդստանում այդ հիւանդութեամբ վարակվեց ազգաբնակութեան համարեա 30 տոկոսը: Իսկ բոլոր հիւանդացածների 40 տոկոսը մեռաւ: Խոլերայի վերջին դէպքեր Քիւրդստանում եղան փետրվարին: Մայիսի վերջերին Միջագետքում երևաց մի նոր հիւանդութիւն, որն իսկական խոլերա չէր, բայց որն աւելի վտանգաւոր էր, քան ինֆլուէնցան:

Ահա այդ հանգամանքն էր պատճառ, որ կառավարութիւնը կարգադրեց անցագիր չը տալ մեր կողմերից Պալեստինա գնացող ուխտաւորներին:

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Նոյեմբերի 27-ին

Այս նամակիս մէջ կը փորձեմ մի հայեացք գցել Հին-Նախիջևանի առողջապահական դրութեան վրա:

Ձմեռվայ ցուրտը թէև չատ սաստիկ ու խոնաւ չէ լինում մեզանում, բայց առողջութեան վրա վատ ներգործութիւն է անում նրանով, որ այստեղ բնակարանները յարմարեցրած չեն տաքցնելու պայմաններին՝ լաւ վառարաններ բոլորովին չը կան, միայն նոր են սկսել մի քանիսը չուգունի վառարաններ գործածել: Ասածս վերաբերում է փոքր ի չատէ ունևոր դասին, իսկ չքաւորները դեռ ևս պատսպարվում են այն նահապետական «քիւրսիի» տակ, որը տաքացնում է միայն մարմնի ծայրերը: Փայտի թանգութիւնը նոյնպէս բաւական պատճառ է տաք բնակարան չունենալու. օրինակ այն կաղնի փայտերը, որ բերում են մալականները Բիչանագից, սաժէնը արժէ մինչև 25 րուբլի, իսկ մօտիկ գիւղերից բերած ծիրանի փայտերը հազիւ կարելի է 30 րուբլով գնել:

Մեզանում մինչև օրս ցուրտ չէ եղել, թէև առաւօտները ջուրը քիչ ծածկվում է սառուցով: Մեզանում մի քանի օրվայ ձիւնի պատճառով քաղաքի փողոցներում այնքան ցեխ է գոյանում, որ անցնելն անգամ անկարելի է լինում:

Մեր քաղաքային վարչութիւնը քաղաքի մաքրութեան վրա բոլորովին ուշադրութիւն չէ դարձնում, փողոցներում ամեն տեսակ աղբի հետ կարելի է տեսնել սատկած չներ, կատուներ, հաւեր և այլն:

Ամառվայ չոգը, մանավանդ մեզանում, սաստիկ է լինում: Գլխաւորապէս անտառի պակասութիւնը այստեղ չատ զգալի է: Բայց Նախիջևանի գաւառի ջանասէր երկրագործին չէ կարելի մեղադրել թէ ինչու նա անտառ չէ տնկում: Խեղճը բաւական հողի պակասութիւն է զգում, իսկ ջուրը ամառը համարեա թէ սակաւ է լինում: Նա իր մի կտոր հողի վրա գիշեր ցերեկ անասելի տոկունութեամբ աշխատելուց յետոյ, չատ անգամ անկարող է լինում ձեռք բերել իր տարեկան աղքատիկ ապրուստը ու սարսափելով դիմում է փոխառութեան՝ ապագայի յոյսով:

Ամառը օդի անմաքրութեան պատճառով մեզանում անմարդաբնակ կամ յետընկած տեղերից, գլխաւորապէս Թուրքերի թաղերից, որոնք չրջապատած են քաղաքը, անտանելի գարչահոտութիւն է փչում և ինչ կայ զարմանալու, եթէ մեզանում միշտ, մանաւանդ ամառը, անպակաս են զանազան տեսակ հիւանդութիւններ: Մեզանում ...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՐԻ ՄԱՐԴ

—

Խշուր հարցրեց, որովհետև գիտէր արդէն. հարցրեց, որպէս զի չը պաթէկար և իր տունը չը քանդէր յանդուգն պատասխան տալով:

—Հա, Բարաղամ վարժապետին ես ասում.... տօ ես ինչ գիտեմ նրա գիժ գլուխը. մէկ օր Աղուէսեանց տան առջև եախիցս բռնել կանգնեցրել է ու ասում է՝ «Հաջի-աղա, չորս ամիս է, որ ռոճիկիցս մի փարայ չեմ ստացել, ի սէր Աստուծոյ, մի 100 ղուրուչ տուր ինձ, պարտքի պէս լինի տուր, տոկոսով լինի տուր, ընտանիքս անհոր է, քաղցած է». ես, ի հարկէ, խղճացի, սիրտըս փուխր է, այդպիսի խօսքեր չեմ կարող լսել. «Ախպէր, ասեցի, լաւ, ինչ կայ, էգուց արի խորհրդարան քեզ մի քանի ղուրուչ կը տանք....» Ի՞նչ պատասխան տայ լաւ է, նեղանում է ու գոռում. «Երկու ամիս է ամեն օր խորհրդարան եմ գալիս, խնդրում եմ, աղաչում, ինձ մի փարայ տուող չը կայ....»:—Ծօ, ես ինչ անեմ, մենակ ես եմ թաղականը. «Դու ես գանձապետը, ասում է, դու պիտի տաս ռոճիկս, ինչո՞ւ չես տալիս».... մէկ էլ էն տեսնեմ ձայնը բարձրացրեց ու էլ բան չը թողեց ասեց. ասում է. «դուք ազգային փողերը վերցնում չահեցնում էք ձեզ համար, ուտում էք, ասում է, ձեր խնամիներին էք տալիս.... ես ինչ գիտեմ, էլ բան չը թողեց..... ամօթից քիչ մնաց գետին մտնէի.... բարկացայ. «Կորիր, չուն.... գոռացի ես, ով է քո փողը կերել, ինչ ես տուել, որ ինչ ուզես, մէկ փարայ էլ քեզ տալիք չենք, էլ տո չը կոխես մեր դպրոցը, դեռ հերիք չէ, որ փռռների ուսումնարանում գիչերները դասեր ես տալիս, հիմա էլ եկել մեզ վրա չառեր ես գցում....» Միւս օրը, աղիս ասեմ, պատմեցի թաղականներին, արդէն ամենքն լսել էին. ես իմ կողմից չատ խնդրեցի, որ չը դիպչեն Բարաղամին, որովհետև ես աւետարանի հաւատացող եմ, պարտքս է ներել, չատ աղաչեցի, որ նրան չը զրկեն, բայց չը լսեցին ինձ. «Չէ, ասեցին, նա ամբողջ խորհրդին է անպատուել».... և իսկոյն դուրս գցեցին.... Դէհ, հիմա դու ասա, ես այստեղ ինչով եմ մեղաւոր.... չէ՞ որ էդ ջահիլ ջուհուլ ընկերներս ինձ չեն լսում, խօսքիս ականջ չեն դնում.... էդ էլ չը լինի էն ծուռ Արմաղանի խնդիրը, որ ինձ չը լսեցին ու անպիտանին մէկ ոսկի տուին էսպէս սով ժամանակներում....

—Այդ ե՞րբ էր, հետաքրքրվեց վարժապետը:

—Անցեալ օրն էր.... խեղճ է, անօթի է ասեցին ու տուին. ես քանի անգամ ասեցի, թէ ախպերներ, փոխանակ դրան տալու, խեղճ աղքատներին տուէք, որոնց վիճակը տեսնելով միշտ սիրտս մխկտում է.... չը լսեցին ինձ, առին ու էդ անպիտանին տուին, թէ սա էլ է աղքատ.... Ծօ, ինչ աղքատ, ինչ ծուռ, Արմաղանը քեզնից էլ ու ինձնից էլ համ հարուստ է, համ խելօք, օրը մինչև երեկոյ թիւրքերի մէջն է, ուտում է, խմում. էգուց էլ աղջկանը կը ծախի.... ու տես թէ ինչպէս ինձնից էլ ու քեզնից էլ հարուստ կը լինի....

Յանկարծ կողքի սենեակի դուռը ուժգնութեամբ բացվեց և նրա չէմքի վրա երևաց Արմաղանը: Արմաղանը կատաղի աչքերով, անկարգ մազերով, բոբիկ ուռած ոտներով, ցրտից ճաքճքած բուռերը սեղմած, գլխի չորը ուսերի վրա թողած և սրունքները բաց:

Նա առաջացաւ դէպի սարսափած Հաջի-աղան, որը նրան տեսնելուն պէս մեռելի գոյն ստացաւ. վախեցած թողեց նարգիլէի փողը ու ցած թռաւ սաղիրից:

Վարժապետը գունաթափ կերպով վազեց դէպի Արմաղանը:

—Սպասիր, գոչեց նրան հրելով Արմաղանը— մի վախենայ, տանդ մէջ ոչինչ չեմ անի, միայն երկու խօսք պիտի ասեմ այդ աղային:

Հաջի աղան ուզեց դէպի դուռը գնալ, բայց Արմաղանը փակեց նրա դէմը, ժպտաց դառնութեամբ և խռպոտ ձայնով ասեց.

—Ես թիւրքերին եմ ծախում պատիւս և էգուց էլ աղջկանս ծախելով պիտի հարստանամ.... Լաւ, այն ճիշդ է, որ դու և քո բէյերդ ու ընկերներդ ինձ այս օրը գցեցին, բայց ոչ թէ դու, քո էն ամենամեծ պապդ, քո էն ցեղի բոլոր գանձն էլ առջև լցնէք, իմ աղջիկս է և կը մնայ քեզնից էլ, քո կնոջից էլ, քո աղջկանիցդ էլ և քո ցեղակիցներիցդ էլ սուրբ. հասկացա՞ր.... Դէ, հիմա, Հաջի-աղա, էլ այս տան մէջ քեզ ասելիք չունեմ, որովհետև գիտեմ թէ ինչ օձն ես....

—Բայց.... թոթովեց աղան, դէմքը կնճռած դէպի վարժապետը դառնալով,—այս անտաշկը...

—Սպասիր, մէջ մտաւ վարժապետը վճռելով այլ ես չը զսպել իրան,—այդքանն էլ հերիք էր, Արմաղան, որ այս բարի մարդու բարկութիւնը հրաւիրես ինձ վրա.... ես քեզ խնդրել էի լռելու, բայց քանի որ սկսեցիր, վերջացրու:

—Սահակ, Սահակ, գոչեց Հաջի-աղան դողդոջուն և սպառնալից կերպով—թող տուէք ես գընամ, կամ այս անպիտանին հեռացրու, քանի դեռ չեմ բարկացել.... ես կը ներեմ քեզ, որ այս անառակին տունդ ես ընդունել.... ես բարի մարդ եմ....

—Օ՛ ծ, ծիծաղեց դառնութեամբ վարժապետը— դու այնպիսի օձ չես, որ քեզնում ուչ գոյանայ թոյնը. այժմ արդէն պատրաստ է նա քո մէջ և մտածում ես թէ երբ թափես վրաս... ես այդ փորձով գիտեմ, բարի հաջի-աղա... բայց թող լինի ինչ որ լինելու է, քանի որ եղաւ, ինչ որ չը պիտի լինէր առ այժմ, թող քաղցած մնանք մենք... Խօսիր, Արմաղան, գիտցիր որ սա մի քիչ առաջ պնդում էր, որ իբր թէ երէկ դու ինքդ առաջարկել ես նրան աղջիկդ. բայց ինքը սաղմոս և նարեկ քաղող ծեր մարդ է եղել և մերժել ու մինչև իսկ վռնդել է տուել քեզ—անամօթին, խօսիր...

—Ե՞ս. Ես, որոտաց Արմաղանը փրփրած—Ես եմ առաջարկել...

Եւ այլ ևս ոչինչ չը կարողանալով ասել, կորզեց վառարանի մօտի ծանր երկաթեայ կրակարանը, կատաղած աչքերով մեզերայի պէս պըտըտեցրեց այդ սարսափելի ծանրութիւնը գլխի վրա և մի քայլ արեց դէպի աղան, որի չունչը կտրվեց վախից:

—Սպասիր, մէջ մտաւ վարժապետը խլելով Արմաղանի ձեռքից կրակարանը—սպանութիւն պէտք չէ, եթէ դու չես կարող խօսել, այժմ թող ինձ...

Ասեց, կրակարանը հանդարտութեամբ դրեց վառարանի մօտ, բուռերը սեղմած դիմեց դէպի աղան, մի խորին զզուանք արտայայտող հայեացք ձգեց նրա վրա, յետոյ պարզեց վիզը, մի գունդ թուք չպրտեց նրա ճիչդ երեսի վրա և մռնչեց խռպոտ ձայնով.

—Դո՛ւրս այստեղից, ապականութեան մրուր, դո՛ւրս, քանի չես թունաւորել դեռ ևս սենեակի օդը...

Յետոյ հրեց աղային դէպի դուռը, մղեց նրան սենեակից դուրս, դուռը փակեց նրա ետևից և սկսեց կատաղի ճեմեր անել սենեակի մի անկիւնից դէպի միւսը մռմռալով.

նում յաճախ պատահող ցաւերը, բացի տարափոխիկներից, մանաւանդ փոքրահասակների մէջ հետեւեալներն են՝ ջերմ ու տենդը, աչքացաւը, փորացաւը, բգացաւը, իսկ չափահասների մէջ սակաւ չեն պատահում Թոքացաւ և ջղային տենդ (տիֆ, եաԹալղ)։ Այս բոլոր հիւանդուԹիւնները, անտարակոյս մրգեղէնի ու մանաւանդ սեխի և ձմերուկի անչափաւորապէս ուտելու և արեւում ման գալու հետեւանք են։

Չէ կարելի ուշադրուԹիւն չը դարձնել այն երեւոյԹի վրա, որ մեր լուսաւորված բժիշկները բոլորովին ուշադրուԹիւն չեն դարձնում տեղական ժողովրդական բժշկուԹեան միջոցների վրա։ ԵԹէ մեր Կովկասում, փոխանակ Ռուսաստանի համալսարաններից դուրս եկած բժիշկների, լինէին գերմանացի, ֆրանսիացի կամ անգլիացի բժիշկներ, վաղուց արդէն ուշադրուԹիւն կը դարձնէին և կուսումնասիրէին տեղական ժողովրդական բժշկուԹիւնը։ Ով չը գիտէ Թէ շատ անգամ, երբ մեր կրԹված բժիշկները յոյսը կտրում են և հրաժարվում հիւանդին բժշկելուց, յաճախ տեղական բժիշկները կարողանում են բժշկել։ Մանաւանդ կոտրած անդամները, վէրքերը և այլն, այնպէս են բժշկում, որ լուսաւորված մասնագէտ բժիշկները չուարած են մնում. պէտք է ասած որ այդպիսիներից գաւառումս շատ կան։

Ա. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը առել է ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի բոլոր նորընտիր ձայնաւորների անունները և բաժանել է նրանց Թէ պարապմունքի և Թէ ազգուԹիւնների վրա։ ԱզգուԹիւնների վրա բաժանելով բոլոր ձայնաւորներին, ստանում ենք հետեւեալ Թւերը. հայերի Թիւը նոր Դումայում 38 հոգի կը լինի, վրացիների Թիւը՝ 22, ռուսների Թիւը՝ 11 և վերջապէս ձայնաւորներից մինը գերմանացի է։

—

Կիրակի, 9-ին դեկտեմբերի, կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ Ժողովարանի դահլիճում «Հայուհեաց Բարեգործական ընկերուԹեան» օգտին սրված պարահանդէսը։ ԲազմուԹիւն բաւական շատ էր և պարահանդէսը բաւական աշխոյժ կերպով անցաւ։ Հիւրերի մէջ նկատւում էին Թէ բարձրաստիճան անձինք և Թէ օտարազգիներ։ Ի միջի այլոց մենք նկատեցինք պրինց Լուի Նապոլէոնին, տեղիս նահանգապետ իշխ. Շերվաշիձէին, ապա գէնէրալ Ամիլախվարիին, իշխ. Մուխրանսկուն և այլն։

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ժամհարեանց եղբայրները իրանք գրվելով առաջիկայ 1891 Թւի «Մշակի» երկու օրինակին, բացի դրանից գրվել են մեր լրագրի 3 օրինակին, խնդրելով մեզ որ ուղարկենք այդ երեք օրինակը իրանց անունից նուէր. 1) Շուշու բարեգործական ընկերուԹեան գրադարանին, 2) Շուշու Թեմական դպրանոցին և 3) Շուշու Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանին։

—

Իշխ. Մուխրանսկու տան խնամակալը, ինչպէս հաղորդում են տեղական լրագիրները, յայտնել է Ժողովարանի աւագներին, որ պատրաստ է պակասեցնել բնակարանի վարձը 8000 րուբլու, յանձն առնելով և բնակարանի անհրաժեշտ րէմօնտը, մօտ 4 հազար ր. գումարի։

—

Տեղական լրագիրները հաղորդում են, որ վիրաւորված պաշտօնեայ Միխայլօվի առողջուԹիւնը հետզհետէ լաւանում է։

—

Զանգեզուր գաւառի ԳՕՐԻՍ գիւղաքաղաքի հասարակուԹիւնը հայոց ուսումնարանի կարիք զգալով, այս տարի բացեց միդասեան ուսումնարան։ Բայց ուսումնարանը, ինչպէս մեզ գրում են, զուրկ է Թէ սեփական շինուԹիւնից, Թէ մանկական գրադարանից և Թէ ուսումնարանական ամենաանհրաժեշտ պիտոյքներից։ Սակայն գրադարանի սկիզբը դրված է այլ և այլ նուիրատուուԹիւնների շնորհով, իսկ գօրխեցի պ. Առաքել Էօլեանց խոստացել է եկող տարի իր ծախսով կառուցանել ուսումնարանի համար մի շինուԹիւն։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Չը նայելով, որ Ելենօվկա գիւղը գտնվում է այստեղից միայն 15 վերստ հեռաւորուԹեամբ և այնտեղ հիմնված կայ կանոնաւոր ուսումնարան, որտեղ և ուսանում են նոյն իսկ մալականների սաները, այնու ամենայնիւ Ներքին-Ախտայի մալականներից ոչ ոք իր երեխաներին չէ ուղարկում Ելենօվկայի ուսումնարանը։ Նրանք ի հարկէ կարող էին, մի չնչին վարձով պահել տալ Ելենօվկայի իրանց հաւատակիցների ընտանիքներում իրանց մանուկներին, որպէս զի նրանք ուսում առնէին Ելենօվկա գիւղի դպրոցում»։

—

Եկող տարվայ մարտ ամսից Թիֆլիսում հրատարակվելու է «Дух. Вѣстникъ» լրագիրը, որը պիտի լինի Վրաստանի էկզարխի պաշտօնական օրգան։ Դա ընդհանրապէս պէտք է ռուսերէն լեզուով տպագրվի և միմիայն մի քանի յօդուածներ, որոնք ժողովրդի համար կը լինեն, կը Թարգմանվեն և կը տպագրվեն վրաց լեզուով։ Այդ հրատարակուԹիւնը լոյս պիտի տեսնի ամիսը 2 անգամ։

—

Տիկին Ֆլաշա-Վանդերիկի բենէֆիսը, որը կայացաւ դեկտեմբերի 11-ին, փառաւոր աջողուԹիւն ունեցաւ։ Եւ ուրիշ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ այդ շնորհալի երգչուհին էր գլխաւորապէս, որն իր ուսերի վրա կրել է մինչեւ այժմ օպերային ներկայացումների ամբողջ ծանրուԹիւնը։ ՀասարակուԹիւնը իր գոհունակուԹիւնը յայտնեց ջերմ շնորհակալուԹեամբ, բուռն ծափահարուԹիւններով և բազմաԹիւ Թանգագին ընծաներով։ Ֆրանսիացի երգչուհին, անկասկած, համոզվեց, որ իր ջանքերը գնահատվել են մեր հասարակուԹեան կողմից։ Այդ երեկոյ ներկայացրին Բելլինիի «Նօրմա» օպերան։ Ինքն տիկին Ֆլաշա-Վանդերիկ կատարեց ամենադժուար և ամենամեծ դերը—Նօրմայի դերը, և այն էլ սքանչելի կերպով։ Այդ դժուար դերը նա սկզբից մինչեւ վերջ առաջ տարաւ մեծ արհեստով և ոգեւորուԹեամբ։ Միւս մասնակցողները՝ երգչուհի Բրօնի, և պ.պ. Վանդերիկ և Գօրդի չը փչացրին օպերայի ամբողջուԹիւնը։ Պ. Վանդերիկի ձայնը, որ օպերայի սկզբում կտրված էր երեւում, վերջում այնքան բացվեց, որ չը փչացրեց ամբողջուԹեան տպաւորուԹիւնը։ Մեծ տպաւորուԹիւն Թողեց երրորդ գործողուԹեան—դուէտը, և վերջին գործողուԹեան վերջին տեսարանը։ Ինչ ասել կուզէ, որ Թատրօնը կատարելապէս լի էր։

—

Սալմաստից մեզ գրում են. «Մեր նորաբողբոջ բարեգործական ընկերուԹիւնը քանի գնում, համակրելի դիրք է բռնում։ Բացի դպրոցական և բարեգործական փոքրիկ ձեռնարկուԹիւնից, ընկերուԹիւնը սկսել է տպագրել Սալմաստի համար ժողովրդական գրքեր։ Շատ ցանկալի է, որ ընկերուԹիւնը այդ չաւղով էլ ընԹանար»։

—

Այս րօպէիս ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ տարածված են գլխաւորապէս երկու տեսակ հիւանդուԹիւններ. ծաղիկը (Թէև Թեթև) և ինֆլուէնցան, որը գլխաւորապէս գլխացաւով է արտայայտվում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՌԷՖՕՐՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

—

Ես կը ցանկայի նոյնպէս, որ սրանից յետոյ դուք աւելի ուշադրուԹիւն դարձնէիք այն ամենի վրա, ինչ որ ազգային է—պատմուԹեան, աշխարհագրուԹեան և աւանդուԹիւնների մէջ։ Նախ և առաջ ըսկսենք սեփական տնից։ Նրա զանազան սենեակների հետ կատարելապէս ծանօԹանալուց յետոյ միայն, մենք կարող ենք ապա գնալ Թանգարան և ծանօԹանալ վերջինի հետ։ Բայց նախ և առաջ մենք պէտք է ծանօԹ լինենք հայրենի պատմուԹեան հետ։ Իմ դպրոցական տարիներում մեծ կուրֆիւրստը միայն մի խաւար երեւոյԹ էր. եօԹնամեայ պատերազմը արդէն քննուԹեան չէր ենԹարկվում և պատմուԹիւնը վերջանում էր անցեալ դարի վախճանով—ֆրանսիական յեղափոխուԹեամբ։ Ազատիչ պատերազմները, որոնք մեծ նշանակուԹիւն ունեն երիտասարդ քաղաքացու համար, չէինք ուսումնասիրում, և ինձ, բարեբախտաբար, աջողվեց ծանօԹանալ նրանց հետ իմ դաստիարակ, գաղտնի խորհրդական Գինցպէտէրի շատ հետաքրքիր լրացուցիչ դասախօսուԹիւնների շնորհով միայն։ Այն ինչ հէնց դրա մէջն է punctum Saliens. Ինչի համար են ձեր երիտասարդուԹիւնը շեղում ճանապարհից։ Ինչ պատճառով են երեւան գալիս տեղերքէ այդքան բազմաԹիւ խաւարամիտ ուղղիչները։ Ինչու համար անդադար յարձակվում են մեր կառավարուԹեան վրա և մատնացոյց են անում, որպէս օրինակ, օտար պետուԹիւնների վրա։ Այդ բոլորը նրա համար է լինում, որ մեր երիտասարդուԹիւնը չը գիտէ Թէ ինչ ճանապարհով է ընԹացել մեր կեանքի զարգացումը, ֆրանսիական յեղափոխուԹեան շրջանում ամբողջ հիմքն ունենալով։ Եւ հէնց այդ պատճառով ես հաստատ համոզված եմ, որ եԹէ մեր երիտասարդուԹեանը պարզ և ընդհանուր կերպով բացատրվի հիմնական գծերում այդ անցնելը ֆրանսիական յեղափոխուԹիւնից դէպի XIX-դ դարը, այն ժամանակ նրանք բոլորովին այլ կերպ կը նայեն և կը հասկանան ժամանակակից հարցերը, քան մինչեւ այժմ։ Այն ժամանակ նրանք կարող կը լինեն բարւոքել և ընդլայնել իրանց հմտուԹիւնները համալսարանում, այնտեղ լրացուցիչ դասախօսուԹիւններ լսելու ժամանակ։

Ինչ որ վերաբերում է մեր երիտասարդուԹեան դպրոցական զբաղմունքներին, անպայման անհրաժեշտ է կրճատել դասարանական ժամերի Թիւը։ Գաղտնի խորհրդական Գինցպէտէր յիշում է, երեւի, որ հէնց այն ժամանակ, երբ ես Կասսէլի գիմնազիայումն էի, յավելցան ծնողների և ընտանիքների առաջին գանգատները, Թէ այդպէս շարունակել այլ ևս կարելի չէ։ Այդ պատճառով կառավարուԹիւնը սկսեց քննուԹեան ենԹարկել այդ հարցը, մենք պարտաւոր էինք ամեն օր ներկայացնել մեր դիրէկտօրին մի գրուԹիւն հետեւեալ օրվայ առարկաների պատրաստուԹեան համար պահանջվող տնային զբաղմունքների ժամերի Թւի մասին։ Ես այստեղ կը խօսեմ միայն բարձր դասատան Թւանշանի մասին, կատարելապէս շիտակ ցուցմունքների հիման վրա—իմ Թւանշանները ստուգում էր գաղտնի խորհրդական Գինցպէտէր—երեւաց, որ դասերի պատրաստուԹեան

—Հրէշ, օձ... և սրան բոլորը բ ա ր ի են կոչում... մեռնէք դուք, բարիներ, եԹէ բոլորդ էլ այս օձի պէս էք...

Արմաղանը, որը զարմացած գլխեց բոլորը և այժմ նայում էր վարժապետի կատաղի ձեռին, չարժվեց, յետնեց պատին և յանկարծ մի այնպիսի բարձրաձայն քրքիջ արձակեց, որ միւս սենեակից վարժապետի կինը ներս վազեց։

Սահակը կնճռեց դէմքը և կանգ առաւ.

—Կին, գոչեց նա խստուԹեամբ—համարձակվում ես ծիծաղել, ծիծաղել, երբ ես այստեղ տանջվում եմ, որ դեռ սիրտս ուռած է, դեռ ես վիքն եմ զզւանքով և ատելուԹեամբ...՞և դու ծիծաղում ես։

Արմաղանը շարունակեց ծիծաղել։

—Քեզ վրա եմ ծիծաղում, քեզ, ասեց նա ծիծաղի միջից և յետոյ դառնալով վարժապետի կընոջ, յարեց—տեսար, տեսար Թէ մարդ ինչպիսի քաջուԹեամբ և որպէս խիստ, շատ խիստ նախատեց աղային, հա, հա, հա, չափազանց խիստ։

—Ի՞նչ արեց, գոչեց վախեցած կինը։

Արմաղանը լռջացաւ, ուղղվեց և ասեց.

—Ոչինչ, այսպէս աչքերը ոլորեց և Թքեց երեսին... հա, հա, հա, կեցցես... լաւ... լռջացաւ նա նորից և մօտենալով բռնեց վարժապետի Թեը,—ուզում ես տեսնել Թէ ինչ ազդեցուԹիւն ունեցաւ քո այդ «ծանր» նախատինքը, եկ, ՛եկ նայիր...

Քաշեց դէպի դուռը, բաց արեց, տարաւ դէպի սանդուղքների գլուխը, այնտեղից ցոյց տուաւ ծանր քայլերով ցած իջնող աղային և ասեց՝

—Նայիր. վարժապետը նայեց։

Հաջի աղան ամենայն հանդարտուԹեամբ իջնելով, կանգ առաւ մի աստիճանի վրա, գրպանից հանեց մի կապոյտ Թաշկինակ, նրանով մաքուր սրբեց երեսի Թուքը և դառնալով դէպի վեր՝ ժպտաց...

—Տեսար, ծիծաղեց Արմաղանը նորից ներս քաշելով վարժապետին—աղան Թուքդ սրբում է և ժպտում. ժպտում է ու մտածում՝ Թէ որքան անմիտ է եղել այդ վարժապետը, որը կարծեց Թէ երեսին Թքելով մի շատ մեծ բան արած եղաւ... Ծօ, միամիտ վարժապետ. Եդ էր քո ամենամեծ նախատինքդ... Էդպէս նախատինքներ Հաջի աղան օրը իւ քսան անգամ կրում է, մենակ ես, ես մենակ, 100 անգամ Թքոտս լուացել եմ նրա երեսը, իսկ նա փէշերովը սրբել է և ժպտել. եԹէ մարդ է եղել տեսնող, իբր «բարի և երկայնամիտ մարդ»՝ ներել է որպէս Թէ. իսկ եԹէ ոչ՝ մտածել է Թէ անձրեւից է Թրջվում...

Սահակը ապշած կանգ առաւ։ Տիրեց փոքր ինչ լռուԹիւն։

Արմաղանը յանկարծ դադարեց ծիծաղելուց, յուսահատ ակնարկով նայեց չորս կողմը, գլուխը կախեց և մռմռաց տխրուԹեամբ.

—Իսկ այժմ, այժմ համեցէք դուք էլ քաղցած մնացէք. այսպէս է, որի հետ որ խօսում եմ, Թշուառացնում եմ նրան. իմ ներկայուԹիւնս անբաղդացնում է ամենքին, ես անիծեալ եմ...

Ասեց, գլուխը կախած նստեց դրան մօտ, դէմքը ձեռքերով ծածկեց և երկար մնաց այդ դրուԹեան մէջ. յետոյ յանկարծ ցատկեց, մօտեցաւ տխուր կանգնած վարժապետի կնոջ և ասեց դառնուԹեամբ,

—Մի տխրիր, աչքերիդ մեռնեմ, ես, ես պիտի մեռնեմ, ծախեմ ինձ և ձեզ պիտի քաղցած չը Թողնեմ. հասկանում էք, գլուխս քարերի պիտի խփեմ և ձեզ ապրեցնեմ, ես ձեզ Թշուառացրի...

Գրկեց կնոջ, գլուխը կախած բռունցքներով տորոց դուրս ցայտող կարմրած աչքերը, ձգեց ուսերին սպիտակ սաւանը, տանիրը կոխեց իր ցեխոտ լիքը կօշիկների մէջ, հեկեկաց, նայելով երկու ամուսիններին սկսեց իր սառուեցուցիչ լացը և սանդուղքներից ցած իջաւ ոռնալով.

—Ես անիծեալ եմ, անիծեալ, անիծեալ...

Դեռ ևս երկար, լսվում էր փողոցից նրա խռպոտ ձայնը։

Ե.

Անցան շաբաԹներ։ Արարոց վարժապետ Սահակ էֆէնդին դեռ շարունակում էր իր պաշտօնը. քիչ էր մնում մտածէր Թէ Մանուկ աղայի վրէժխնդրուԹիւնից ազատվել էր։ Մի քանի անգամ իսկ, երբ հանդիպել էր աղային, վերջինս իրան բարեւել էր ժպտալով.

—Այս ինչ է, մտածում էր վարժապետը—չը լինի Թէ զգացել է որ ես իրաւունք ունէի իր երեսին Թքելու։

Ամեն կողմ խաղաղ էր։ Արմաղանը այլ ևս չէր երեւում. նրա մասին զանազան լուրեր էին պտտում, մանաւանդ նրա աղջիկ—Ալմաստի մասին. ոմանք ասում էին Թէ աղջիկը մեռել է, ոմանք Թէ խենԹացել է, իսկ ուրիշները պնդում էին Թէ Վանի փողոցներում նոր երեւան եկող ծուռ Ալմաստը Արմաղանի աղջիկն է. ով գիտէր. այդ ծուռ Ալմաստը այնքան ագեղ էր և խորշոմներով լիքը դէմքով, որ չէր կարելի ասողներին հաւատ ընծայել. մի օր էլ մէկը պատմեց վարժապետին, որ Ալմաստին յանկարծ փախցրել են, երբ նա տաճկաց Թաղից անցնում էր։

Ճիշդը այն էր, որ Արմաղանը վարժապետին չէր երեւում։

Դասերը կանոնաւոր կերպով ընԹանում էին, երբ մի օր Սահակը դասարանում նստած ժամանակ, ուսումնարանի ծառան ներս մտաւ, մօտեցաւ նրան և յայտնեց, որ Թաղական աղաները խորհրդարանից ուզում են իրան։ Սահակի մաքիցն անգամ չանցաւ Մանուկ աղան. մտածեց Թէ ռոճիկ տալու համար կարելի է կանչած լինէին, որովհետեւ երեք ամիս էր, որ ռոճիկ չէր ստացել։

Դասը կիսատ Թողեց և հետեւեց ծառային։

Այնտեղ—խորհրդարանում, սաղիրների վրա նստոտել էին հինգ աղաներ. վերին գլուխը բռնել էր աւագ-քահանան, որը համարվում էր նախագահ. նրա կողքին մուշտակով չոքել, քեհրիբարէ մեղեսիկն էր դարձնում՝ Հաջի-Մանուկ աղան, յետոյ հետզհետէ չոքել ներգիլէ էին ծխում երեք երիտասարդ հարուստներ և մի միջահասակ Անկիւնում դրված ծուռ գրասեղանի առջև, գլխը ակռնջի եաև ցցել նստել էր Յովհաննէս վարժապետը, որը ատենադպիրն էր և իր առջևը դըրված մեծ տետրակի մէջ պատրաստվում էր վճիռները գրելու։

Սենեակը մեծ չէր. ունէր երկու լուսամուտ, որոնք վարագուրած լինելով կապոյտ կտորով, մի մուԹ—խորհրդաւոր լոյս էին սփռում միմիայն սաղիրներով կահաւորած և յատակը Թաղիքած այդ հին սենեակի վրա։ Մի անկիւնում վառվում էր վառարանը և զռռում, իսկ աղաները բոլորն էլ լուռ, ոմանք ներգիլէ և ոմանք էլ պապիրոսներ էին ծխում։

Խորհրդաւոր էր մԹուԹիւնը, ծուխը, վառարանի և ներգիլէների ձայնը և աղաների խոր լռուԹիւնը ու իրանց չոքած անշարժ դիրքը։

Քիչ յետոյ դուռը ճռնչելով բացվեց, յետոյ որովհետեւ ետեւից ծանր զսպանակ ունէր, Թրխկաց և շէմքի վրա երեւաց Սահակը.

—Ինձ կանչել էիք, հարցրեց նա առաջանալով։

(Կը շարունակվի)

համար պահանջվում էր $5^1/_2$, $6^1/_2$ և մինչև 7 ժամ տնային զբաղմունք։ Այդպէս էր մեզ մօտ, գիմնազիայի դասընթացը աւարտողներիս մօտ։ Եթէ դրա վրա աւելացնենք դպրոցական զբաղմունքների 6 ժամը, 2 ժամ ճաշի և ուտելու համար, այն ժամանակ դժուար չի լինի հաշւել, թէ օրական որքան ազատ ժամանակ էր մեզ մնում։ Եթէ ես ձիով շրջելու և մի մի տեղ ազատ մանգալու հնարաւորութիւն չունենայի, ես ընդհանրապէս հասկացողութիւն չէի ունենայ աշխարհիս մասին։ Ցամենայն դէպս, այդ տեսակ պահանջներով ծանրաբեռնել երիտասարդութիւնը անկարելի է։ Իմ կարծիքով, պէտք է վճռական թեթևութիւններ տալ և ստորին դասարաններին։ Գործը, պարոններ, այդպէս շարունակվել չէ կարող. չէ կարելի աւելի ևս ձգել լարը և թողնել նրան այդպիսի լարված դրութեան մէջ։ Մենք արդէն չափը անցրել ենք և պէտք է մի փոքր յետ քաշվենք։ Դպրոցները,—ես խօսում եմ գիմնազիաների մասին,—տուեցին այն, ինչ որ մարդկային ոյժերից վեր է, և, իմ կարծիքով, չափազանց մեծ քանակութիւն կրթված մարդկանց, աւելի մեծ քանակութիւն, քան թէ կարող է տանել ժողովուրդը, և աւելի ևս մեծ քանակութիւն, քան թէ կարող են տանել իրանք կրթված մարդիկ։ Այդ կողմից շատ ճիշդ են իշխան Բիսմարկի ասած խօսքերը գիմնազիական դասընթացն աւարտող պրօլէտարիատի մասին։ Բոլոր այդպէս անուանված քաղցածութեան կանդիդատները (Hungerkandidaten) և մասնաւորապէս պարոններ ժուռնալիստները, դրանք բոլորը մեծ մասամբ անաջող գիմնազիստներ են և ակնյայտնի վտանգ են ներկայացնում մեզ համար։ Պէտք է այդ առատութիւնը պակասեցնել, որը այժմ արդէն խիստ մեծ է։ Այդ պատճառով ես այլ ևս այնպիսի գիմնազիաներ բանալու թոյլտուութիւն չեմ տայ, որոնց անպայման անհրաժեշտութիւնը պարզապէս ապացուցված չի լինի։ Բաւական է։

Սակայն այժմ հարցը նրանումն է թէ ինչ կերպ աւելի լաւ գոհացում կարելի է տալ կլասիկական և րէալական կրթութեան ու զինւորագրութիւնը կատարելու արտօնութեան իրաւունքների վերաբերեալ ցանկութիւններին։ Ես կարծում եմ, որ գործը կարող է շատ պարզ վճռվել տրամատական քայլ անելով՝ պարզաբանելու մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող հայեացքներն այն մասին,—թող սրանից յետոյ լինեն միայն կլասիկական գիմնազիաներ կլասիկական կրթութեամբ և րէալական դպրոցներ րէալական կրթութեամբ, բայց ոչ թէ րէալական գիմնազիաներ։ Րէալական գիմնազիաները ներկայացնում են մի տեսակ կիսատ հիմնարկութիւններ. նրանցով միայն կիսատ կրթութիւն են տալիս և հետևանքը ամբողջ կեանքի ընթացքում կիսատ լինելն է։

Այդ հարցի հետ միասին դնում եմ իմ աւելի վաղ յիշատակած և մի ուրիշ հարց, այն է, թէ ուսումնարանական նիւթի պակասեցնելը հնարաւոր է միայն քննութիւնների կրճատմամբ։ Եթէ վերջնական քննութիւնից բոլորովին դուրս գցել քերականական վարժութիւնները, և դնել նրանց երկու դասարանով ցած դասարաններում, եթէ այնտեղ փոխադրենք քննութիւնը նրանց համար, տեխնիկական քերականական քննութիւնը, այն ժամանակ կարելի կը լինէր ուզած խստութեամբ քննել երիտասարդ մարդկանց, այն ժամանակ կարելի կը լինէր կապել այդ քննութեան հետ կամաւոր զինուոր մնալ ցանկացողի կամ օֆիցէր դառնալու համար խնդրի քննութիւնը, որպէս զի վերջը այլ ևս այդ քննութիւնը չը պահանջվի։ Փոփոխելով այդպէս քննութիւնները և թեթևացնելով այդ կերպով գիմնազիան, մենք բնականապէս հնարաւորութիւն կը տանք այն տարրի երևան գալուն, որը այժմ անհետացել է դպրոցում, և մասնաւորապէս գիմնազիայում,—կրթիչ տարրի, բնաւորութեան կրթութեան և կազմակերպութեան տարրի երևան գալուն։ Ներկայումս այդ, եթէ մինչև անգամ շատ էլ ցանկանանք, անկարելի է, երբ դասատանը 30 աշակերտներ կան, որոնք պէտք է յաղթահարեն ուսումնարանական մի այդպիսի դժուարին խնդիր, մանաւանդ որ դասատուութիւնն ևս յաճախ դանդաղում է երիտասարդ մարդկանց ձեռքում, որոնք իրանց բնաւորութիւնն անգամ դեռ ևս չեն կազմակերպել։ Կը բերեմ այստեղ դաղտնի խորհրդական Գինցպէտէրից իմ լսած մի աֆորիզմը. «ով ցանկանում է կրթել, ինքն պէտք է կրթված լինի»։ Այդ ընդհանրապէս չէ կարելի ասել մեր այժմեան ուսուցչական դասակարգի մասին։ Կրթութիւնը հնարաւոր դարձնելու համար, պէտք է թեթևացնել դասարանները աշակերտների քանակութեան կողմից և այդ բանն ինքն իրան կիրագործվի իմ ցոյց տուած միջոցով։ Ապա պէտք է հրաժարվել այժմեան սովորութիւնից, որով կարծես ուսուցիչը միայն նրա համար է, որպէս զի ամեն օր դասեր տայ, և ապա նրա գործը դրանով էլ վերջանում է։ Երբ դպրոցը խլում է երիտասարդութիւնը ծնողական տնից մի այդպիսի երկարատև ժամանակամիջոցով, որպէս այժմ, այն ժամանակ նա պէտք է յանձն առնէ և երիտասարդութեան կրթութիւնը և դրա պատասխանատւութիւնը։ Եթէ դուք կը կրթէք երիտասարդութիւնը, այն ժամանակ դասընթացն աւարտողներն ևս արդէն այն չեն լինի, ինչ որ այժմ են։ Վերջապէս պէտք է հրաժարվել այն սկզբունքից, թէ ամեն բան գիտութիւնների մէջն է և ոչ թէ կեանքի մէջ, երիտասարդ մարդիկ պէտք է պատրաստվեն այժմեան գործնական կեանքի համար։

Ես ինձ համար մի քանի թւանշաններ գրեցի, որոնք ստատիստիկական կողմից հետաքրքիր են։ Պրուսիայում 308 գիմնազիաներ և պրօգիմնազիաներ կան 80,979 աշակերտներով. 172 րէալական գիմնազիաներ և պրօգիմնազիաներ կան 34,465 աշակերտներով և 60 առանց լատիներէնի բարձրագոյն րէալական դպրոցներ 19,893 աշակերտներով։ Գիմնազիաներում միամեայ զինուորական ծառայութեան իրաւունք ստացան 68%, րէալական գիմնազիաներում — 75% և րէալական դպրոցներում — 38%. Վերջնական քննութիւններից յետոյ հասունութեան վկայական ստացան գիմնազիաներում 38%, րէալական դպրոցներում 2%. Այդ ուսումնարանների իւրաքանչիւր աշակերտին հարկաւորվում են մօտ 25,000 դպրոցական և տնային ժամեր և ընդամենը մօտ 657 ազատ ժամեր, հաշւելով դրա մէջ և մարմնամարզութեան դասերը։ Մտաւոր աշխատանքի այդ մի այնպիսի չափազանց զեղխութիւն է, որը անպատճառ պէտք է կրճատել։ Տասն և մէկ, տասն և երեք և տասնուչորս տարեկան մանուկների համար շաբաթական դասերի թիւը, դրա մէջ հաշւելով երգեցողութեան և մարմնամարզութեան դասերն ևս, հաւասարվում է ընդհանրապէս 32 ժամերին և հասնում է 37 ժամի։ Բայց, պարոններ, մենք բոլորս էլ քիչ թէ շատ հասունացած ենք և աշխատում ենք, որքան կարող ենք, սակայն, վերջ ի վերջոյ մենք ևս մի այդպիսի աշխատանք չէինք կարող տանել։ Դպրոցական հիւանդութիւնների վերաբերեալ ստատիստիկական փաստերը, և մասնաւորապէս աշակերտների կարճատեսութեան մասին, յիրաւի որ սարսափելի են, իսկ մի քանի հիւանդութիւնների մասին դեռ ստատիստիկական փաստեր չը կան։ Մտածեցէք թէ որպիսի սերունդ կը մեծանայ մեզ մօտ հայրենիքը պաշտպանելու համար։ Ես զինուորներ եմ պտռում, մեզ զօրեղ և ամուր սերունդ է հարկաւոր, որը տար մեզ և հոգևոր առաջնորդներ, և հայրենիքի համար պաշտօնեաներ։ Կարճատեսների այդ մեծ բազմութիւնը ըստ մեծի մասին ոչինչի պէտք չէ, որովհետև աչքերից զուրկ մարդը շատ բան չէ կարող տալ։ Վերջնական քննութիւն տուող դասարանում երբեմն կարճատեսների թիւը հասնում է մօտ 74%-ի։ Ես սեփական փորձովս կասեմ, որ թէպէտ մենք կասսէլում շատ լաւ սենեակ ունէինք մի կողմից լուսաւորված և մօրս յանձնութեամբ շինած լաւ վէնտիլիացիայով, այնուամենայնիւ, 21 աշակերտներից 18 ակնոցներ էին բանեցնում, իսկ այդ վերջիններից երկուսը ակնոցներով չէին տեսնում, ինչ որ գրվում էր գրատախտակի վրա։ Այդպիսի երևոյթներն իրանք իրանց դատապարտում են։ Այստեղ միջամտութիւնը անհրաժեշտ է, և այդ պատճառով ես շատ կարևոր եմ համարում, որ առողջապահութեան հարցը մտցնվի պատրաստական ուսուցչական սեմինարիաներում, որպէս զի իւրաքանչիւր առողջ ուսուցիչ գիտենայ մարմնամարզութիւնը և ամեն օր վարժվի նրանով։

Պարոններ, այդպէս են առհասարակ իմ հայեացքները, որոնք խորին կերպով համակում են սիրտս, և ես կարող եմ ձեզ հաւատացնել միայն, որ թէպէտ և անցեալ տարի իմ յարգելի պարոն Գինցպէտէր յայտնեց, որ մենք հայրերս ձայնի իրաւունք չունենք մանուկների կրթութեան հարցում, սակայն ծնողներից մեծ քանակութեամբ իմ ստացած նամակները, խնդրագրերը և խնդիրքները պարտաւորեցնում են ինձ, որպէս երկրի ընդհանուր հօրը, յայտնել, որ այդպէս շարունակել այլ ևս չէ կարելի։ Պարոններ, աղամարդիկ պէտք է աշխարհիս վրա նայեն ոչ թէ ակնոցների միջով, այլ իրանց սեփական աչքերով, և նրանք պէտք է սէր զգան դէպի իրանց հայրենիքը և նրա հիմնարկութիւնները։ Այդ նպատակին հասնելուն այս օրվանից դուք պէտք է օգնէք։»

Կայսրի ճառից յետոյ սկսվեցան յանձնաժողովի հերթական զբաղմունքները։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական կիսապաշտօնական օրգանները վերջին օրերս սկսել են նորից ակնարկութիւններ անել այն մասին, որ Գերմանիան չէ կարող չը պաշտպանել Թիւրքիային հարկաւոր դէպքում, վերին աստիճանի գովասանական յօդուածներ տպագրելով Թիւրքաց սուլթանի և այժմեան կառավարութեան նկատմամբ։

Այդ գովասանքները և այդ բարեկամութիւնը, պէտք է ասել, պլատօնական սիրոյ նշաններ չեն, և լոկ պաշտօնական սէր չէ, որ կապում է Վիլհէլմ կայսրի կառավարութիւնը սուլթան Համիդի կառավարութեան հետ, այլ այն ֆինանսական-առևտրական մեծ շահերը, որ ամբողջ Գերմանիան տեսնում է այդ բարեկամութեան մէջ։

Այդ ֆինանսական-առևտրական շահերը հիմնված են այն ազդեցութեան վրա, որ ձեռք է բերել Գերմանիան Թիւրքիայի վրա, բաւական ժամանակից ի վեր։ Մի ժամանակ Թիւրքիայի սանձը Անգլիայի ձեռքումն էր, իսկ Բերլինի կօնգրէսից յետոյ Գերմանիան փոքր առ իր ձեռքն է գցում Բօսֆորի ափերը. և արդէն վերջին երկու տարիների ընթացքում, մանաւանդ այն օրերից սկսած, երբ Վիլհէլմ կայսրը այցելեց Կ. Պօլիսը, Թիւրքիայի կառավարութեան ղեկը գտնվում է Բերլինում։

Այժմ այլ ևս գաղտնիք չէ, որ գերմանական Լ ո ւ ա կ ե ա ց դիպլօմատիան այնպիսի հաստատ կերպով մեծացրեց իր ազդեցութիւնը Թիւրքիայի վրա, որ Թիւրքիան չէ կարող չը զգալ, որ այդ ազդեցութիւնը ամենից մեծ է։ Կ. Պօլսում նստած են շատ գերմանացի պաշտօնեաներ, որոնք ուղղութիւն են տալիս Թիւրքիայի գործերին։ Փոքր-Ասիան և Պօլիսը լցվում են գերմանական ապրանքներով։ Թիւրքիայի երկաթուղիների գործը գերմանացիների ձեռքումն է. Թիւրքիայում գերմանական գաղթականութիւններ են հիմնվում. Թիւրքիայի պետական բարձր ծառայութեան մէջ գերմանացիներ են ընդունվում,—և այդ ուղղութեամբ էլ ամեն բան է ընթանում։

Գերմանիան իր գործը լաւ սկսեց. նախ քան քաղաքական ազդեցութեան մասին մտածելը, նա աշխատեց ֆինանսական-առևտրական ազդեցութիւն ձեռք բերել Թիւրքիայում։ Նա այդ ազդեցութիւնը ձեռք բերեց և նրան ինքն իրան յաջորդեց քաղաքական ազդեցութիւնը։ Այդ ազդեցութեան բնական արտայայտութիւնն է այն բարեկամական կապը, որը այժմ միացնում է Բերլինը Կ. Պօլսի հետ, շատ ամուր կերպով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բէլգրադից հեռագրում են, որ Նատալիա թագուհին մտադիր է դիմել դատարանին, խնդրելու, որ իր մ ա յ ր ա կ ա ն իրաւունքները վերականգնեցվեն։

—Պարիզից գրում են, որ մտադրութիւն կայ դատաստանական քննութիւն սկսել այն անձանց դէմ, որոնք նպաստել են գեներալ Սելիվերստովին սպանող Պադլևսկու փախչելուն։

—Էդինբուրգի քաղաքային խորհուրդը վճռել է դուրս գցել Պարնելլին պատուաւոր քաղաքացիների ցուցակից։

—Վերջին ժամանակներս մի քանի չեխ պատգամաւորներ դիմելով ֆրանսիական պարլամենտի պատգամաւորներին, յայտնել են կիսապաշտօնական կերպով համակրութիւն Ֆրանսիային, ատելութիւն արտայայտելով դէպի Գերմանիայի բռնած ուղղութիւնը։

—Գերմանական մի քանի լրագիրներ մեղադրում են Գինցպետերին, որը նայել է Վիլհէլմ կայսրի դպրոցական ճառի սրբագրութիւնը, նրա տպագրութեան ժամանակ, թէ նա սխալ է սրբագրել ճառը, և մի քանի կէտերը ընդհանրացրել է։ Այդպէս, օրինակ, Վիլհէլմ կայսրը թշնամական կարծիք չէ յայտնել մամուլի վերաբերութեամբ, այլ յարձակվել է միմիայն ա ն բ ա ր ե խ ի ղ ճ հրապարակագրողների վրա։

—Այս օրերս տեղի ունեցաւ մի քամնելի դէպք՝ փորձ փորձեցին Պարնէլլի կեանքի դէմ։ Այդ դէպքը կատաղութիւն առաջ բերեց ամբողջ Լօնդօնում, նոյն իսկ այն շրջաններում, որոնք թշնամական դիրք էին բռնել Պարնէլլի դէմ։

—«Presse» լրագիրը գովում է Սերբիայի սկուպշչինան, նրա համար որ նա մերժել է Նատալիայի յայտագիրը։

—Սօֆիայից գրում են, որ բուլղարական արտաքին գործերի մինիստր Գրեկօվ, շուտով Կ. Պօլիս պէտք է գնայ, քաղաքական նպատակով։

—Բէլգրադից գրում են, որ Նատալիա թագուհու վրա այժմ խնամակալի դեր է կատարում Գարաշանին, ջերմ պաշտպանելով նրան։

—Հռոմից գրում են. «Պապի առողջութիւնը լաւ չէ։ Նրա բժիշկը ասել է, որ զգոյշ պէտք է լինել, որովհետև շատ վատ հետևանք կարող է ունենալ ծերացած պապի հիւանդութիւնը։»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ցայտարարված է, որ «Nord und Süd» ամսագրում շուտով պիտի սկսվի տպագրվել Լասալի յիշատակարանի շարունակութիւնը։

***

Բերլինից գրում են, որ Վիլհէլմ կայսրի մօտ ներկայումս լինում են «մանկավարժական երեկոներ»։ Վիլհէլմ կայսրը դեռ շատ երիտասարդ ժամանակն էլ հետաքրքրվում էր դպրոցական հարցով, և մասնակցում էր այնպիսի ժողովներում, ուր քննվում էին մանկավարժական զանազան խնդիրներ։

***

Լօնդօնում այս օրերս վախճանված Ջարլզ Մէրվին հրապարակագրողը 46 տարեկան էր և մեռաւ թոքերի բորբոքումից։ Նա շատ երիտասարդ հասակում եկաւ Ռուսաստան, որտեղ նրա հայրը մի գործարանի կառավարիչ էր։ Նա սովորեց ռուսերէն լեզուն և սկսեց ճանապարհորդել Ռուսաստանում։ Այդտեղից նա թղթակցում էր «Globe» անգլիերէն լրագրին, որի մշտական աշխատակից դարձաւ 1875 թւին Լօնդօն վերադառնալուց յետոյ։ Ռուս-թիւրքաց պատերազմի ժամանակ նա միաժամանակ 20 զանազան լրագիրների թղթակից էր։ Մէրվին առաջինն էր, որ հաղորդեց լրագրութեանը Բերլինի կօնգրէսին ներկայացրած կոմս Շուվալօվի և լորդ Սօլսբրիի յիշատակագիրը։ Հանգուցեալը տպագրեց մի քանի բրօշիւրներ Ռուսաստանի յարաբերութիւնների մասին դէպի Անգլիան։ Այդ բրօշիւրների վերնագիրներն են. «Ռուսաց արշաւանքը թուրքմէնների դէմ» (1879 թ.), «Մերվ», (1880), «Անդրկասպեան երկաթուղին», (1881), «Ռուսների առաջ գնալը դէպի Հնդկաստան» (1882), և այլն։ Բայց մանաւանդ իր վրա ուշադրութիւն դարձրեց նրա «Ռուսները Հերաթի դռներում» բրօշիւրը, որը թարգմանվեց գրեթէ բոլոր լեզուներով և կարճ ժամանակում ծախվեց թէ Անգլիայում և թէ Ամերիկայում 65,000 օրինակի քանակութեամբ։

***

«Будильникъ» ծաղրական թերթը այսպէս է պատկերացնում սիրոյ արտայայտութիւնը քաղաքում և գիւղում։

Ք ա ղ ա ք ո ւ մ (մի երիտասարդ չոքած մի օրիորդի առջև). «Օրիորդ, եթէ չէք համաձայնվի իմ կինը լինելու, ես անձնասպանութիւն կը գործեմ»։

Գ ի ւ ղ ո ւ մ (մի ռամիկ մի գեղջկուհու հետ անտառում նստած). «Աստուած վկայ, աղջիկ, եթէ ինձ էլի կը խաբես ու ինձ հետ չես պսակվի, կողքերդ այնպէս կը ջարդեմ, որ տեղից էլ չես վեր կենայ....»

***

Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների Տօրէկ քաղաքի քահանաների ընկերութիւնը վճռեց խորհուրդ տալ իրանց ծխականներին գըդակներ չը վերցնել թաղման հանդէսների ժամանակ։ Քահանաները իրանց վճռի մասին նախ հաղորդել էին տեղական բժշկական ընկերութեանը, որը և անմիջապէս տուել է իր հաւանութիւնը վերոյիշեալ վճռին։

***

Այս օրերս Ռումինիայում, Բրանեշտի բուրգօմիստր ընտրվեց մի կին։

***

Լօնդօնը այժմ պատած է արտասովոր մէգով։ Այդպիսի բան 1880 թւականից դէսը չէ եղել։ Կառքերը դժուարութեամբ են անցնում փողոցներով, այնքան մութ է։ Խանութներում ցերեկները լապտեր են վառում։ Գիշերները քաղաքը լուսաւորվում է հսկայական ելեկտրական լապտերներով։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 դեկտեմբերի։ Երէկ բացվեց առաջին համառուսական կանանց աշխատանքի գեղարուեստական-արհեստագիտական ցուցահան-

դէսը:—Երէկ Թագաւոր կայսրը հանդիսաւոր ունկընդրութեան ընդունեց Նիդերլանդիայի գեներալ-ադիւտանտ Ցերսալիկին, որը եկել է յայտարարելու Թագուհի Վիլհէլմինայի գահը բարձրանալու մասին:—Երկրորդ գվարդիական հեծելազօրքի զօրագնդի գլխաւոր Վինբերգ նշանակված է 10-րդ հետեւակ զօրաբաժնի հրամանատար:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Դեկտեմբերի 11-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	86	ր. 65	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	42	» 45	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	34	» 50	»
Ոսկի — — արժէ . .	7	» 03	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	141	» —	»
Արծաթ — — — . . .	1	10	»
Բորսային դիսկօնտներ — . . .	4	և $4^3/_4$%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	103	» 50	»
— — — — 2-րդ —	102	» 50	»
— — — — 3-րդ —	102	» 50	»
— — — — 4-րդ —	102	» 50	»
— — — — 5-րդ —	102	» 50	»
— — — — 6-րդ —	102	» 50	»
6% ոսկեայ ռէնտա	146	» —	»
4% ոսկեայ փոխառութիւն	—	» —	»
Արեւելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	103	» 75	»
— — — — 2-րդ —	104	» 75	»
— — — — 3-րդ —	106	» 75	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	239	» —	»
— — երկրորդ —	218	» 50	»
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	103	» 50	»
$5^1/_2$% ռէնտա	106	» —	»
4% ներքին փոխառութիւն	91	» 12	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102	» 75	»
$5^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	106	» 50	»
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	139	» 75	»
— — — թղթադ.	—	» —	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիները. .	99	» 62	»
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	97	» 75	»
Օդէսայի — — .	99	» 50	»
Թիֆլիսի — — .	—	» —	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	—	» —	»
— — Քութայիսի — — .	—	» —	»

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

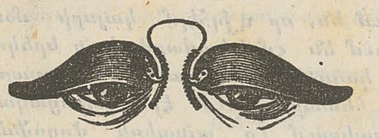

Մ. Գ. ՑԷՅՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ

ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, Նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՈՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննաների համար: Վերաստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

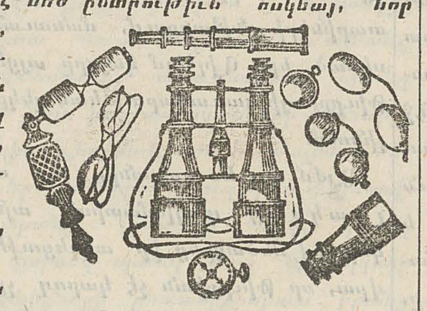

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով:

Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների դնելը:

ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են:

44—50 (հ)

ԲԱՑՎԱԾ Է 1891 Թ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՏԱՐԱԶ"

Գեղարուեստական-Գրական-Երգիծաբանական ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Առաջիկայ 1891 Թ. յունվարի մէկից կը հրատարակվի

Շաբաթը մի անգամ

Անշուշտ ամեն պերճախօսութիւնից վեր է փաստը: Եթէ ամիսը մի անգամ հրատարակվող „Տարազը" փութահանում ենք հէնց երկրորդ տարուց ՇԱԲԱԹԸ ՄԻ ԱՆԳԱՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ, պարզ ապացոյց է այն մեծ համակրութեան և սիրալիր ընդունելութեան, որ այս կարճ ժամանակամիջոցում մեր ընթերցողներից „Տարազը" արժանացաւ:

Պատկերազարդ „Տարազ" շաբաթաթերթը մենք խոստանում ենք նկարների կողմից մայրաքաղաքներում հրատարակվող շաբաթաթերթերի ձոխութեանը հասցնել: Բովանդակութեան կողմից պատկերազարդ „Տարազ" շաբաթաթերթը նոյնպէս ձոխ կը լինի և բազմակողմանի: Վիպական մասը, որ պատկերազարդ „Տարազ" շաբաթաթերթում նկարների հաւասար առաջին տեղը կը բռնէ, կը տպագրվին մի շարք պատմական և ժամանակակից վէպեր, հանգուցեալ Րաֆֆիի, նրա թողած թանգագին ձեռագիրներից, պ.պ. Աղայեանի, Պռօշեանի, Լէօի, Վ. Փափազեանի, և ուրիշների:

Պատկերազարդ „Տարազ" շաբաթաթերթը լոյս կը տեսնի ամեն կիրակի օր այժմեան „Տարազի" դիրքով իւրաքանչիւր №-ը երկու թերթից:

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ „ՏԱՐԱԶ" ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

ՆՊԱՏԱԿԸ

Հայ անդաստանում ցանել գեղեցկի և բարւոյ սերմերը ու արմատախիլ անել տգեղ և չար որոմն: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԸ՝ լինի նա արտայայտված բանաստեղծի վառ շրթունքով, հրաշագործ նկարչի վրձինով, թէ սիրտ տրոփացնող մեղեդի գրչով «Տարազում» առաջին տեղը պիտի բռնէ. քննադատութիւն մեր առօրեայ կեանքի՝ լինի նա արտայայտված վէպով, պատմածով, ֆէլիէտօնով թէ կատակով «Տարազի» գրական մասը պիտի կազմեն:

«Տարազի» մի երկրորդական մասը կը կազմեն պատկերներ, նկարներ, տեսարաններ, թէ արդի և թէ անցած գնացած, գլխաւորապէս մեր կեանքի. հայ կինը ամեն շաբաթ «Տարազում կը գտնէ եւրոպական նորագոյն կարուձևի, ձեռագործի վերաբերեալ նկարներ բացատրութիւններով:

ԾՐԱԳԻՐԸ

I. Գեղարուեստ և գիտութիւն. II. Պատմական և ժամանակակից վէպեր, պատկերներ, թատրոնական գրուածներ. III. Բանաստեղծութիւն. IV Քննադատութիւն և կենսագրութիւն. V. Կար, ձև, ձեռագործ և ամեն նորութիւն արհեստների վերաբերեալ. VI. Տնային արդիւնաբերութիւն և տնտեսութիւն. VII. Ճանապարհորդութիւն և արկածք. VIII. Երաժշտութիւն և թատրօն. IX. Ժամանակագրական լուրեր, տեղեկութիւններ, յօդուածներ և այլն. X. Ֆէլիէտօն, ծաղր, առած, կատակ. XI. Շախմատի և այլ խաղեր, ռեբուս, հարցեր, խորհուրդներ, այլևայլք, պատասխաններ յայտարարութիւններ:

—

"Տարազ„ պատկերազարդ շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինը 6 րուբլի, արտասահմանի համար 7 րուբլի (20 ֆր.) իսկ „Աղբիւրին" և „Տարազին" միանուագ բաժանորդ գրվողը մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի 1-ը վճարում է 5 րուբլի.

Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція еженедѣльн. иллюстр. журн. «Таразъ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal illustré «Taraz».

3—3

Խմբագիր հրատ. Տիգրան Նազարեան

ՏՕՆԱԾԱՌԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆ

Վ. Գ Ր Ի Վ Ն Ա Կ Ի

Ստացաւ աչագին ընտրութիւն ԸՆԾԱՆԵՐԻ, ԶԱՐԴԵՐԻ և ամեն անհրաժեշտ պարագաների ՏՕՆԱԾԱՌԻ շքեղ և էժան սարքի համար: Օտարաքաղաքացիների համար կայ պատրաստի և յարմարեցրած սարք ու կարգը թէ փոքր և թէ մեծ ՏՕՆԱԾԱՌԻ համար՝ սկսած 5 րուբլու մինչև 150 ր. արժողութիւնից: Պատրաստ են անմիջապէս ուղարկելու: Կայ սենեակի ԲԵՆԳԱԼԵԱՆ կրակ և նմանապէս պարֆիւմերական ժողովածու, շքեղ արկղերում, ընծայի համար:

1—5

ՄԻ ՀԱՅ ՄԱՐԴ կամենում է մի որ և է պաշտօն ունենալ Թիֆլիսի խանութներում կամ գրասենեակներում:

Դիմել „Մշակի" խմբագրատունը, 10 ժամից մինչև 2 ժամ:

1—3

ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ կիրակի, դեկտեմբերի 16-ին, ժամը 12-ին ս. պատարագից յետոյ կը կատարվի Մողնու եկեղեցու նոր երեցփոխանի վ ե ր ջ ն ա կ ա ն ընտրութիւնը: Ուստի յիշեալ եկեղեցու ծխականք վ ե ր ջ ի ն ա ն գ ա մ հրաւիրվում են ներկայ լինելու ընտրութեանը, որ կատարվելու է ս. Գայեանեան օրիորդաց դպրոցի դահլիճում:

Թիֆլիսի եկեղեցիների բարեկարգութեան վերատեսուչ՝ Յովհաննէս քահանայ Մարտիրոսեանց.

1—2

ВѢДОМОСТИ

НАХИЧЕВАНСКОЙ НА ДОНУ ГОРОДСКОЙ ДУМЫ

годъ первый

ПОДПИСКА

на вѣдомости принимается въ редакціи вѣдомостей, въ зданіи городскихъ общественныхъ учрежденій.

Подписная цѣна:

съ доставкой и пересылкой за годъ . . . . 3 руб.
» » » » за полгода . . . . 2 »

Объявленія отъ административныхъ, судебныхъ, кредитныхъ и т. п. учрежденій и отъ должностныхъ лицъ принимаетъ Нахичеванская нД. Городская Управа непосредственно или черезъ типографію С. Х. Арутюнова, въ Ростовѣ нД., частныя же объявленія принимаются исключительно въ конторѣ той же типографіи.

Плата за объявленія: за строку обыкновеннаго шрифта при напечатаніи одинъ разъ—15 коп., два раза—20 коп., три раза—30 к. За большее число разъ по особому соглашенію. За разсылку частныхъ объявленій при газетѣ взимается по 1 коп. за экземпляръ.

1—2

Բացված է

„ԲԱԶՄԱՎԷՊ" ամսաթերթի բաժանորդագրութիւնը 1891 թուականին, 49-րդ տարի, Վենետիկ, Ս. Ղազար:

—

Տարեկան գինն է 10 ֆրանկ. Ռուսաստանի համար 4 րուբլի ճանապարհածախսով:

Բաժանորդ գրուել ցանկացողները կարող են դիմել ուղղակի խմբագրութեանս. Wenise (Italie) St. Lazare. Redaction de la Revue «Basmavep» և կամ առ գործակալ մեր որ ի Տփխիս՝ պ. Յովակիմ Ջաթալպաշեան:

1—3

1891 Ե. տարի

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

կը հրատարակուի ամեն ամսոյ սկզբին, աւելի ընդարձակագոյն ծաւալով. այն է իւրաքանչիւր թերթն 32 երես մեծադիր:

Տարեկան բաժանորդագրութիւնն է Ռուսիոյ համար ճանապարհի ծախսով 4 րուբլի թղթադրամ:

Հասցէն՝ Въ Вѣну (Австрія). A la redaction de la revue «Handess» a Wienne (Autriche) VII. Mechitharistengasse 4.—Թիֆլիսում և գաւառներից բաժանորդ գրուել ցանկացողները կարող են դիմել պ. Յովակիմ Ջաթալպաշեանին, պ. Կ. Մութաֆեանցի գրասենեակում:

1—3

ՏՕՆԵՐԻՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԸՆԾԱՅ

Մոսկվայում հրատարակված

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔ» ԿՈՉՈՒԱԾ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ՝

Օրինակի գինն է մի րուբլի.

100 օր. գինն է 70 ր., 50 օր. գինն է 38 ր., 75 օրինակի գինն է 60 ր., 25 օր. գինն է 20 ր.: Հինգ օրինակից պակաս գնողներին խնդրեմ ուղարկել ճանապարհածախսը:

Ցանկացողք կարող են դիմել՝ Москва. Армянская церковь. Ивану Паносову.

1—3

Լոյս տեսաւ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար

„ՊՍՏԻԿ Է ԲԱՅՑ ՁՍՏԻԿ Է":

Վ. Լունկեվիչի

Գինը 5 կոպէկ:

Ծախվում է գրավաճառանոցներում:

Լոյս տեսաւ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԽՕԼԵՐԱ

ԵՒ ՆՐԱ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Բժ. Տէր-Գրիգորեանի (Թիֆլիսեցի)

Գինը 5 կոպէկ.

Լոյս տեսաւ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

Գրիգոր Արծրունու

Գինը 10 կոպ.

Լոյս տեսաւ

վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

Խ. Մալումեանի

Գինը 50 կոպ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԱՐՆԱԳԻՆ

Լէօի:

Գինը 7 կոպէկ:

Վաճառվում է գրավաճառանոցներում:

ԾԽԱԽՈՏԻ ԷԿՍՏՐԱԿՏ

ՆԻԿՈՂԱՅ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ոչխարներին, եղջիւրաւոր և այլ կենդանիներին բորոտութիւնից և կաշու ուրիշ ամեն տեսակ հիւանդութիւններից բժշկելու, նմանապէս ձիերին, շներին կաշու ամեն տեսակ հիւանդութիւններից և թռչունների պարազիտներից բժշկելու համար:

ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ Է ամեն տեսակ ծաղիկներ, բոյսեր, ծառեր և բանջարեղէններ՝ որդներից, թրթուրներից և ուրիշ միջատներից:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում՝ Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հաստատված կովկասեան ընկերութեան մէջ:

23—25 (հ)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 12 Декабря 1890 г.

Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.